

UDK 63.635.61-635-611

QORAQALPOG‘ISTON RESPUBLIKASIDA TUPROQ IQLIM SHAROITIDA QOVUNNI BAHORGI MUDDATLARDA YETISHTIRISH UCHUN ISTIQBOLLI NAVLARNI TANLASH

Hudoyar Matiyakubov

Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti q.x.f.n., dotsent.

Abdisattarov Alauatdin Nuratdin o‘g‘li

Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti

2-kurs magistranti

Nuretdinova Maxbuba Muxatdinovna

Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti

2-kurs magistranti

Ismoilova Nasiba Nizomaddin qizi

Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti mustaqil

Izlanuvchi O‘zbekiston. Qoraqalpog‘iston Respublikasi. Nukus shaxri.

Аннотация: В данной статье представлены сведения об изучении местных сортов, созданных учеными нашей республики, и сортовых образцов, привезенных и других зарубежных стран в весенний период с целью комплексного изучения сортовых образцов свеклы в почвенно-климатических условиях. Республики Каракалпакстан и выбрать перспективные сорта.

Annotation: This article presents information about the study of local varieties created by scientists of our republic, and varietal samples brought from and other foreign countries in the spring for the purpose of a comprehensive study of beet varietal samples in soil and climatic conditions. Republic of Karakalpakstan and select promising varieties.

Ключевые слова: сорта дыни, посев, биометрические измерения, период вегетации, всхожесть семян, генетий, андрокции, боковые ветви, основные ветви, длина стебли.

Key words: melon varieties, sowing, biometric measurements, growing season, seed germination, genetium, androcia, lateral branches, main branches, stem length.

Kirish. Qoraqalpog‘iston Respublikasida poliz ekinlaridan muntazam yuqori, sifatli hosil etishtirish uchun iqlim, tuproq sharoitlaridan kelib chiqib, navlarini to‘g‘ri tanlash orqali hosildorlikni 50 foizga oshirish imkonini beradi. Bu o‘z navbatida aholini poliz ekinlariga bo‘lgan talabni qondirish va qovun assortimentini kengaytirish aholining o‘sib borayotgan ehtiyojini qondirib qolmasdan, balki mamlakatimizga kelib tashrif buyirgan va shu erda istiqomat qilayotgan xorijliklar talabini ham qondirib,

tarmoq salohiyatini oshiradi.

Shu maqsaddan kelib chiqib amal davri qisqa, o‘zining to‘yumliligi va tarkibining qimmatliligi bilan ajralib turadigan qovun nav namunalari to‘plamini o‘rganish va Qoraqalpog‘istoniston Respublikasi iqlim sharoitiga mos navlarni tanlash vazifasi qo‘yildi.

. avlodiga mansub bo‘lib, uning 40 ga yaqin madaniy va yovvoyi turlari borligi qayd

Tajribada o‘rganilgan 7 ta qovun navlari orasidan eksportbop, yuqori sifatli navlarni ajratib olinib, 2022-2023 yillarda ularning tanlov sinovi o‘tkazildi. Bunda Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti ilmiy tajriba stanciyasida qovunni o‘rganilgan nav namunalari ichidan ajratib olingan serhosil, yuqori sifatli ko‘rsatkichlarga ega bo‘lgan navlari o‘rganildi.

Tajribada erta-o‘rtapishar Dakara, Torpedo, Kichkintoy va Bo‘rikalla navlaridan taqqoslovchi sifatida Dakara navi 1-standart qilib olindi. Kechpishar Andirxon, Tirish va Chordjou sariq qovuni navlaridan Andirxon navi 2-standart qilib o‘rganildi. Dala tajribasi davlat nav sinash markazi uslubiyatiga asosan olib borildi. Tajriba 4 qaytariqda, har bir maydoncha uzunligi 6 m. bo‘lib, maydonachada 20 tadan o‘simlik joylashgan, oziqlanish maydoni 16,8 m² ni tashkil etdi. Urug‘larni ekish muddati va ekish sxemasi yuqoridagi tajribalar singari bir xil vaqtda o‘tkazildi.

Tajribada urug‘larni unib chiqishi, dala unuvchanligi, otalik va onalik gullarining gullashi va mevalarining pishib yetilishi aniqlandi. Fenologik kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, barcha nav namunalari urug‘lari deyarli bir xil muddatda, ya‘ni 16 kunda yalpi unib chiqdi. Urug‘larni dala unuvchanligi esa standart navlarda 83-88 foizni tashkil etib, nisbatan kam ko‘rsatkich Kichkintoy navida 78 foiz va nisbatan yuqori ko‘rsatkich, ya‘ni 90 foiz Chordjou sariq qovuni navida kuzatildi.

Tajribada otalik va onalik gullarni paydo bo‘lishi kuzatilganda erta-o‘rtapishar navlarda otalik gullarning paydo bo‘lishi 35-37 kun, onalik gullarni paydo bo‘lishi esa

1-jadval

Tanlov nav sinovida qovun nav namunalari o‘simliklar (2022-2023 yy.)

Nav namunalari	Urug‘ unib chiqishi, kun	Urug‘ining	Gullarining ochilishi, kun		Mevasining etilish davri, kun
			otalik	onalik	
Dakara - st ₁	15	87	37	51	92
Kichkintoy	16	78	36	43	94

Torpedo	16	80	37	44	95
Bo‘rikalla	16	86	37	45	98
Andirxon – st ₂	16	85	36	45	104
Tirish	16	83	35	48	114
Chordjou sariq qovuni	16	90	36	45	107

M

e

v Tanlov nav sinovida ham o‘simliklarning yer ustki qismining o‘shish va rivojlanishi bo‘yicha kuzatuv-o‘lchov ishlari olib borildi. Bunda o‘simlikning asosiy poyasi uzunligi, yon shoxlar soni, yon shoxlarning uzunligi va palaklarning umumiy uzunligi aniqlandi.

r Biometrik o‘lchov natijalarining ko‘rsatishicha, asosiy poyaning uzunligi erta-

n

i

2-jadval

r

Tanlov nav sinovida o‘rganilgan qovun navlarining poyasini biometrik

p

ko‘rsatkichlari bo‘yicha farqlanishi (2022-2023 yy.)

ä

ø

h

š

h

a

y

e

ñ

ä

ı

ı

5

0

7

ı

ı

ı

ı

ı

ı

ı

ı

ı

ı

ı

ı

Nav namunalari	Asosiy poya uzunligi, sm	Yon shoxlar soni, dona	Yon shoxlar uzunligi, sm	Umumiy uzunligi, sm
Dakara - st ₁	6		2	568,0
Kichkintoy	1		4	573,6
Torpedo	5		4	600,9
Bo‘rikalla	7		4	611,5
Andirxon – st ₂	5		5	682,5
Tirish	5		0	683,2
Chordjou sariq qovuni	5	4	3	684,7

O‘rganilgan qovun navlari o‘simliklarida palagidagi yon shoxlar sonini aniqlash shuni ko‘rsatdiki erta-o‘rtapishar Kichkintoy va Torpedo navlarida eng kam – 3,5 donadan yon shoh hosil bo‘ldi, bu esa standart navdan 1 dona kamdir. Kechpishar qovuni navida 4,4 donani va eng kami Andirxon va Tirish navlarida 4,0 donadan bo‘ldi.

Qovun navlari o‘simliklarining yon shoxlari uzunligini aniqlash shuni ko‘rsatdiki, ushbu fiziologik ko‘rsatkich nav namunalararo 432,0-534,0 sm ni tashkil etdi.

O‘simlikni asosiy poyasi va yon shoxlarning umumiy uzunligi erta-o‘rtapishar Torpedo

D
a
k

Xulosa

Qoraqalpog‘iston Respublikasida o‘rganilgan 7 ta nav namunalaridan o‘simlikni onalik

2. Navlar ichida o‘simlik er ustki qismining kuchli o‘sishi (600 sm dan yuqori) Torpedo, Bo‘rikalla, Andirxon, Tirish va Chordjou sariq qovuni navlarida qayd etildi. Nisbatan kalta palagi bilan (600 sm dan kam bo‘lgan) Dakara, Kichkintoy nav

6
8

Foydalanillan adabiyotlar

0 1
K

R., ~~Hakimova A., Turdieva M., O‘zbekiston Qovunlari~~ ~~IPGRI. agFoskult, 2005~~ ~~Sida~~ ~~urug‘ni ekisholdi maqbul o‘stiruvchi moddalarda ishlash va qulay ekish muddatlarini~~

3.Ermoxin V.N. Дыни Uzbekistana. – Tashkent: FAN, 1974. – S. 34-100.

4.Mavlyanova R., Rustamov A., Hakimov R.,Hakimov A., Turdieva M., Pagylosi O‘zbekiston qovunlari. IPGRI. – Toshkent, 2005. – B. 206.

r
d
j
o
u

s
a
r
i
q

q
o
v
u
n
i

6